

sku podnik natolik malý a bezvýznamný, aby v něm obsazení alespoň několika řídicích či jinak klíčových funkcí nebylo vyhrazeno rozhodnutí stranických orgánů.

Když praxe kádrové nomenklatury, neopírající se o žádná zákonná ustanovení, není veřejná, přece lze její odraz vysledovat i v československých sdělovacích prostředcích. Eufemismem, vyjadřujícím, že to které pracovní místo je vyhrazeno jen pro členy KSČ či SSM, je termín, že k jeho zasáhání jsou nutné "kádrové předpoklady". Každý den se v československých novinách najdou desítky inzerátů, v nichž se pro obsazení různých míst požadují tyto předpoklady. Smutné je, že se takové inzeráty objevují i v deníku Práce, orgánu čs. odborové organizace, která by měla být hlavním zastáncem rovnosti práv odborářů a zásadním odpůrcem jakékoli diskriminace v této oblasti.

Ani tato praxe neunikla pozornosti Mezinárodní organizace práce a československá vláda byla požádána, aby podala vysvětlení, jak požadavky kádrové nomenklatury budou uvedeny v soulad s konvencí. To však je jen jeden a zdaleka ne nejvýznamnější problém. Žádná země, zvláště ne Československo se svými omezenými lidskými i materiálními zdroji si nemůže dovolit nevyužít ~~maximální~~ schopností, kvalifikace a dovedností všech svých občanů. Systém diskriminace v zaměstnání a povolání působí jak obrovské škody materiální, tak neméně významné škody morální, v samém základu je jím podlamována pracovní iniciativní a pocit sounáležitosti obyvatelstva.

Je tedy nejen věcí dobrého jména Československa na půdě Mezinárodní organizace práce, ale i nejvlastnějším zájmem rozvoje naší země, aby zákonodárství i praxe v oblasti zaměstnání našich občanů opravdu a důsledně dodržovaly ustanovení Úmluvy š. 111 a skoncovaly s diskriminací pracujících pro jejich ideové, politické či náboženské postoje.

Zádáme proto československou vládu, aby této otázce věnovala náležitou pozornost a přikročila k nezbytným opatřením k nápravě stávajících poměrů.

7.5.1984

Václav Tenda
mluvčí Charty 77
mluvčí Charty 77

Jiří Ruml
mluvčí Charty 77
ing. x Rudolf Batkák je nadále ve vězení
x x x

Jana Sternová
mluvčí Charty 77

Dokument Charty 77 č. 11/84

Prezídium ČSAV

Právo na dějiny

Každá národ má svou historickou zkušenost, svou historickou paměť. Jejimi stavebními kameny jsou především velké historické události či období, jakési vrcholy dějinných procesů, přelomy či obraty v dějinném vývoji, které určovaly jeho další běh. Vepsaly se do národní paměti a znovu a znovu ožívají, stávají se základem, na němž jsou vytvářeny filosofie dějin národů či států, ideové programy či koncepce, státní doktríny. Často ovšem také mýty a falešné obrazy.

Dějiny jsou velkým polem duchovních střetů a zápasů a každá doba si vytváří své pojetí dějin, své představy o jednotlivých epochách či událostech. Vytváří si je v konfrontaci s přítomnými historickými, kulturními a sociálními událostmi, na základě aktuální historické zkušenosti. Lze tedy říci, že historická zkušenost je duchovní útvar neobyčejné dynamiky a složitosti, který vždy určoval a stále určuje životy národů a států. Má neobyčejnou moc zavazující a spojující.

Zájem o dějiny byl a je společný většině kultur, byla to však právě křesťanská kultura /sama pokračovatelka komplikovaných a různorodých tradic/, kdo důrazně a důsledně pojal historický vývoj lidstva jako smysluplný proces, který má zásadní význam pro přítomnost, ba bez nějž je přítomnost ve své opravdovosti a plnosti nemyslitelná. Protože jsme - ať již se k ní hlásíme nebo ji slovně zatracujeme - v plném slova smyslu dědici

křesťanské kultury a protože dnešní svět jako celek, se všemi svými přednostmi a nedostatky, je touto kulturou rozhodujícím způsobem formován, nemůžeme už myslet a jednat jinak než dějinně a prostřednictvím dějin. Ani zánik, ani záchrana lidského světa se nemohou odehrát mimo dějinnou souvislost.

Je-li přítomnost průsečíkem minulosti a budoucnosti, pak prožívající rok 1984, prožíváme možná - v tom malém koutku světa, který však nebýval vždy koutkem posledním - rok "velkého zapomení". Náš národ je již po desetiletí ošlevedomě zbavován své historické zkušenosti tím, že státní moc dovoluje zveřejnění pouze takových prací z oblasti historie, které vyhovují aktuální oficiální ideologii, tak aktivní manipulaci se základními historickými skutečnostmi a tradicemi. Toto přivlastňování si historie jako celku má za následek habuizaci, popřípadě falšování klíčových období našich dějin. Mnohem hrozivější než všechny deformace je však zřejmá tendence dějiny prostě škrtnout, odsoudit je k mlčení a zapomení - aby se prázdnému kolotání "od výročí k výročí" dostalo plné satisfakce.

Mýlili se všichni ti, kdo si mysleli, že paměť či zkušenost nelze vlastnit tak, jak si někdo přivlastňuje budoucnost. Dnes vidíme, že usurpace budoucnosti musí nutně vést i k usurpaci paměti, minulosti. Po-
díváme-li se na kteroukoli dnešní učebnici dějepisu od základní po vysoké školy, přesvědčíme se o pravdivosti tohoto tvrzení. Je zřejmé, že moc chce používat historickou paměť či zkušenost jen jako nástroj svého pa-
ství, že ji chce podříditi svým cílům. Chce, aby existovala pouze paměť mocných a vládnoucích, aby paměť ovládaných potvrzovala výlučně nutnost a správnost bezčasové přítomnosti, zaplněné starostí o úživu a přežití za každou cenu. Specifika totalitní manipulace dějinami tak nakonec nutně spočívá v jejich postupné likvidaci, protože likvidaci politiky, veřejného mínění, morálky i ostatních sociálních hodnot nelze do důsledka provést bez odstranění dějinné lidské dimenze jako takové. De facto to znamená návrat přednejdávnější počátky naší kultury - a spíše opuštění kultury vůbec, neboť si nelze dost dobře představit kulturu bez paměti a smyslu.

Jsme toho názoru, že tomuto zapominání, žádnoucímu z hlediska státní moci, je třeba aktivně čelit. Nikdo z nás by neměl v sobě, ať již vědomě či nevědomě, nechat zaniknout paměť spravedlnosti a nespravedlnosti, pravdy a lži, dobra a zla, paměť skutečnosti vůbec. Za všechno, co se děje v nás nebo okolo nás, máme nějakou osobní odpovědnost. Sama odpovědnost, sama možnost dát smysluplnou odpověď a ručit za své činy však předpokládá jistý časový rozměr a tedy také dějinnou zkušenost jako zdroj pochopení a kontinuity. Jestliže se zasazujeme za dodržování lidských a občanských práv, pak se to neříká i znovuožívání historické paměti a v posledku i rekonstrukce dějinné zkušenosti jako takové. Vždyť lidská a občanská práva byla sama formulována v dějinném procesu a bez živého vztahu k dějinám, bez porozumění jejich smyslu je uplatňování těchto práv pouhou hrou, často dokonce škodlivou a nebezpečnou hrou.

Lidská občanská práva se týkají člověka jako bytosti, jejíž existence se nevyčerpává pouhým okamžitým prožíváním a která žije v pospolitosti bytostí sobě podobných. Proto také nepokládáme zápas za prosazení těchto práv za marný, i kdyby jeho zjevné úspěchy byly sebeskromnější. Pokud bude navzdory všem železným oponám, informačním vakuům, cenzurám a ideologickým propagandám zaznívat hlas odpovědného lidského společenství, pokud bude předávána a obrozována paměť velkých humanitních ideálů, pokud bude restituce těchto práv věcí sice obtížnou, stále však ještě možnou.

Avšak dějiny nejsou nějakým pohodlným katalogem ideálů, nýbrž pralesem různorodých skutečností, jímž nás mohou ke skrytým pramenům a plodům vést jen příslušní odborníci. Proto je zápas o právo na dějiny v tom užším slova smyslu nanejvýš naléhavý. Zajisté existuje celá řada historiků, kteří raději obětovali svůj oficiální statut /a tím i jakoukoli možnost tuzemské publikace/ než svou profesionální čest a pokračují ve své vědecké práci za ztížených podmínek a pro víceméně omezený okruh přátel. Historikové v exilu zajisté konají nesmírně záslužnou práci pro zachování a prohloubení historické paměti našeho národa. Jedněm i druhým je

však přístup do pralesa historie nesmírně ztěžován a hlavně obyčejný československý občan má jen zřídkakdy možnost zjednat si je za průvodce. Existuje také několik poctivých historiků /ale ubývá jich ze dne na den/, kteří ještě smějí oficiálně publikovat, avšak jen za tu cenu, že je jim dovoleno vstoupit pouze do odlehklých, přesně vymezených koutů pralesa, které moc pokládá za nevýznamné.

Drtivá většina občanů je tedy nedobrovolně odkázána na oficiální tradování dějin v té podobě, v jaké se s nimi setkává od odborných publikací až po školní učebnice či historizující beletrii. A manipulace s dějinami je v této zemi neomezená. Porovnáme-li na ší situaci se situací v okolních státech, jsme na tom patrně nejhůře. Není snad jediného období našich dějin, jediného závažného fenoménu kulturního či společenského, které by nebyly podávány zkresleně a falešně a ostouzeny či glorifikovány podle momentálních potřeb moci. A stále více období je prostě zahalováno mlčením. Nikoli strůjcem, zajisté však jedním z hlavních vykonavatelů je i dnešní československá historiografie, a to jak její instituce, tak lidé, kteří v nich pracují. Proto se pokoušíme podat alespon kusou zprávu o jejím spúčasném stavu, jsouce si vědomi, že bez zásadní nápravy ve věcech obecných není možná ani náprava na tomto poli, zdánlivě tak okrajovém a přece tak významném právě pro budoucnost našich národů.

Bohužel nedisponujeme dostatečně podrobnými údaji o slovenské historiografii, takže jsme v následujících rozbořech nuceni jednostranně vycházet ze stavu historiografie české. Dostupné informace a hlavně zhodnocení oficiálně publikovaných prací slovenských historiků nás však vedou k závěrům, že situace - snad až na mírnější průběh "konsolidace" a o málo lepší přístup k zahraniční literatuře a vědeckým stykům - je zde obdobná, to jest naprosto katastrofická. Jeden jediný příklad za všechny: Jozef Jablonický, přední /funkcí i erudiicí/ slovenský marxistický historik, který dokořce bez nesnází prošel sítí konsolidačních prověrek. V polovině sedmdesátých let se však dopustil hned dvou smrtelných hříchů: odmítl nabídku, aby se stal /se svým mezinárodním věhlasem a styky/ agentem československé rozvědky, a na svém vlastním poli /nejnovější dějiny/ studoval s přílišnou vědeckou svědomitostí skutečnosti, nepohodlné některým z představitelů současné moci. Z toho důvodu mu byla oficiální vědecká práce zcela znemožněna, jako člověk je již řadu let perzekvován s vynalézavou rafinovaností /na Slovensku drží pravděpodobně prim co do počtu domovních prohřádek i co do množství odnaté literatury a odborné dokumentace/.

Instituce.....

Jelikož hlavní historické instituce, vědecké ústavy, archívy, muzea zůstávají a vládne v nich stále jakýsi provoz, mohl by náhodný pozorovatel soudit, že se v naší historiografii nic nezměnilo, že to jsou stále místa, kde se pečuje o to, aby byla uchována dějinná paměť této země, rozvíjena historická bádání a vědecky formulována historická zkušenost našeho státu a našich národů z hlediska potřeb a otázek přítomnosti. Tak, jako tomu bylo od vzniku těchto institucí...
Pokusíme se ukázat, že by nebyla nic klamnějšího než takový soud, že se v české historiografii změnilo mnohé či dokonce vše a že dnešní stav lze označit za tragický.

Začneme archívy. Jejich organizace, úroveň a uspořádání jsou v celoevropském měřítku velmi dobré. Velmi mnoho však záleží na odborných kvalitách jednotlivých archivářů - a trend, daný měřítky pro jejich výběr i pro hodnocení jejich práce, je zřetelně sestupný. Pístup k materiálům je u nás de iure omezen v podstatě stejně jako na Západě. Je totiž třeba rozlišovat archiválie do r. 1918 a po tomto roce. Do r. 1918 jsou archiválie přístupné prakticky každému, kdo se vykáže občanstvím republiky, zatímco materiály po r. 1918 vydává archivář podle vlastního uvážení a své případné osmítnutí nemusí nijak zdůvodňovat. Tak je otevřen prostor pro libovůli, v mnoha případech však jen zdánlivou, protože pečlivě instruovanou ze strany moci /ne nadarmo spadají u nás všechny archívy pod správu ministerstva vnitra/. Jinou záležitostí je oficiální zpřístupnění fondů, obsahujících materiály k politickým dějinám první republiky a šamozřejmě k období poválečnému, k dějinám po r. 1948 apod. Zde jsou archívy zásadně nepřístupné veřejnosti a můžeme se právem domnívat, že mno-

a) Velikonoční svátky jako se

hé dokumenty byly již zničeny. Dále je třeba uvést, že do Archivu Kanceláře prezidenta republiky je přístup umožněn pouze na zvláštní žádost. Tento Archiv obsahuje i bývalý tzv. radní archiv a množstvím cenného historického materiálu, například k dějinám 17. století, který se tímto správním zařazením stal prakticky nedostupným.

V minulosti byly archívy vždy také vědeckými institucemi a jejich pracovníci aktivně vědecky pracovali. Tak tomu dnes již vůbec není. Pracovníci archivů fondy pouze spravují, vědecká práce se u nich nejen nepředpokládá, ale byla by čímsi podezřelým. V souvislosti s trendem stále většího uzavírání a zneprístupňování materiálů musíme konstatovat, že archívy postupně přestávají plnit svou funkci. Na to úzce navazuje problém velkých edic dokumentů z naší minulosti. Základní ediční řady, zahájené namnoze ještě před vznikem samostatného československého státu, přestaly po druhé světové válce existovat nebo zvolna zanikají dodnes. Sněmy české byly ukončeny za první republiky a od té doby v chybějících částech nedoplněny. Archiv český, na němž by bylo možné pracovat neustále, zůstal netknutý, v řadě Codex diplomaticus et epistolaris regni bohemiae, založené r. 1904 Gustavem Frudrichem, vyšlo po válce šest svazků, práce pouhých dvou badatelů. A tak by bylo možné pokračovat dále... Výjimkou ze žalostné situace v ediční činnosti nejsou ani pětisvazková Documenta belli tricenale, protože v tomto případě připadá rozhodující zásluha na dokončení edice německému nakladatelství, respektive penále, jež hrozilo z prodlení. Ještě horší je stav ediční činnosti pro novější období. Jediným edičním podnikem je totiž jeden svazek dokumentů k poddanskému povstání r. 1775, vyšlý k švovstému výročí události. Pro století 19. a 20. vědecké edice chybějí vůbec, nejsou ostatně k dispozici ani základní chrestomatie. A to u nás existují vedle archivů velké vědecké historické ustavy, které mají v základním popisu práce mimo jiné také ediční činnost!

Podívejme se nyní, jak pracují tyto ustavy. Naši hlavní vědeckou institucí v oboru historiografie je Historický ústav ČSAV, který má dnes asi sto zaměstnanců. Pokusíme se však dále ukázat, že výzkum národních a světových dějin je zde deformován a zničen do té míry, že lze právem mluvit o karikatuře na historiografii. Už na první pohled je patrná chromující neplodnost této instituce, nemožnost, aby se v jejích zdech zrodila nějaká závažnější historická práce, která by zaujala naši veřejnost. Státní plán výzkumu se v Historickém ústavu naplní již dvanáct let, za tu dobu již ovšem ústav pohltit desítky milionů korun. Pro spravedlnost dodáme, že ve stejné či velice podobné situaci se nechází celá řada akademických ustavů, například Filosofický, Ekonomický, Orientální atd. Jsou to velké, nákladné a společensky naprosto neúčinné instituce, jaké mohou existovat jen v tomto systému.

Obecně lze říci, že se v naší historiografii stále stupňuje trend, spočívající v potlačování historie před r. 1918, v preferování prací o moderních dějinách, kde zas ovšem buď chybějí kvalifikovaní autoři nebo jsou práce podrobeny takovému ideologickému tlaku, že jsou prakticky znehodnoceny. Například dějinami středověku se Historický ústav ČSAV nezabývá a bádání o této epoše se redukuje pouze na tzv. krizi feudálního. Proto má oddělení starších českých dějin, které má pokrýt české dějiny až do r. 1948, pouze devět odborných zaměstnanců, zatímco oddělení dějin přírodních věd, které do Historického ústavu vlastně vůbec nepatří, jich má čtrnáct. Jediným souvislým zpracováním českých dějin je v posledních desetiletích tzv. Přehled čs. dějin. První dva svazky jsou relativně dobré, přes nekvalifikované zásahy ředitele ústavu, rukopisy však dalších svazků však nejsou a kromě třetího svazku pravděpodobně nebudou dokončeny. Obecné dějiny nejsou v ústavu vůbec zpracovávány, pouze jako dějiny vybraných ideologických trendů, přičemž jsou do r. 1918 důsledně preferovány hospodářské dějiny. Tyto hospodářské dějiny jsou ovšem zpracovávány podle tak primitivních metodologických schémat, že jsou zcela vytrženy ze souvislostí s dějinami kultury a sociálních vztahů, s vývojem symbolických systémů obecně atd. V naší historiografii totiž vůbec neexistuje interdisciplinární výzkum. To, co je dnes samozřejmé a běžné ve světové historiografii, je pro naše historiky neuskutečnitelným snem.

Nespolupracují s ekonomy, sociology, psychology, kulturními antropology, s nikým. To je ovšem jen jeden aspekt naprosté duchovní izolace Historického ústavu a dalších vědeckých institucí u nás! Téměř neexistují kontakty se západní historiografií, českoslovenští historikové se neúčastňují symposií, kongresů, nepublikují - až na nepatrné výjimky - na Západě své články a knihy. Dnešní historik nejenže nemůže zajet do rakouského archívu, přestože jsme měli do r. 1918 s Rakouskem společné dějiny, ale nemůže si většinou ani opatřit novinky světové literatury. Dnes se již stává problémem i prosadit překlad nějaké kvalitní sovětské historické práce.

Izolace od západní Evropy je pak dohnána izolací od našich nejbližších sousedů. Naše historiografie vůbec nezná pojem střední Evropy a jejích společných dějin politických, sociálních a kulturních. Nikdo nezkoumá vztahy historie našich zemí k dějinám polským, maďarským nebo německým. Jako bychom nežili v jednom geografickém prostoru, jako by se naše dějiny po staletí úzce neprolínaly ve všech oblastech. Je vůbec možná, aby někdo vážně zkoumal dějiny Čech a Moravy a tvářil se, že vztah Čechů a Němců v těchto dějinách není žádným problémem? "ení pak divu, že naše historiografie vypadá vedle sovětské, polské nebo německé zoufale strunule a neaktuálně. Vždyť také český historik nemá v r. 1984 k dispozici ani základní bibliografickou příručku /ačkoliv Akademie má k tomuto účelu speciální oddělení/. V důsledku osobních perzekucí přestala totiž vycházet. Tím se dostáváme k lidským a morálním problémům naší historiografie.

Lidé

Bez nadsázky lze říci, že v dnešní oficiální historiografii nejsou žádné velké osobnosti, které by svým dílem sehrávaly v jakémkoli ohledu významnější úlohu. Máme sice několik odborně fundovaných historiků, ať již v Historickém ústavu nebo na Filozofické fakultě UK, kteří jsou schopni napsat zajímavou práci; i ti však - ať již z opatrnosti nebo z nutnosti - většinou zůstávají daleko za tím, co by bylo možné od nich očekávat, rozmělnují své schopnosti na okrajových tématech a vyhýbajíce se jakémukoli koncepčnějšímu přístupu. Z historiků, kteří "přežili" konsolidaci, byla například v Historickém ústavu většina nucena změnit své zaměření, přejít na jinou problematiku, vzdát se svých pracovních plánů. Mnozí pak raději rezignovali. Vědecké ústavy, speciálně společensko-vědní, jsou u nás ovládány jako nějaká feudální obročí svými řediteli, kteří v nich většinou nastolili atmosféru strachu, nedůvěry, pékrytectví, atmosféru, která má velký podíl na oné tvůrčí neplodnosti, o níž jsme se výše zmínili. Zájem na skutečném rozvoji vědního oboru nemá nakonec téměř nikdo.

Nebudeme opakovat známá fakta o rozsáhlé perzekuci českých historiků v období normalizace. Škody, které byly způsobeny naší historiografií, byly nesmírné a oficiální věda se z nich pravděpodobně dlouho nepochybně. Mnohdy se však zapomíná, že snad ještě větší škody jsou páchany i nadále a systematicky, ač jistě méně viditelně a veřejně. Perzekuce, o níž tu mluvíme, probíhá vskrytu a jsou při ní obětováni a vědecky likvidováni především mladí lidé, kteří ani neměli čas se vypracovat v osobnosti-historiky a jsou veřejnosti zcela neznámí. Jde o mládou generaci historiků, kteří přišli do vědeckých institucí na počátku sedmdesátých let. V naprosté většině byli odstraněni, protože nesledovali dost horlivě likvidátorskou politiku svých vedoucích. Druhá generace přišla do institucí po r. 1975 a z ní je již značná část ochotna se podílet na pozvolném zániku historiografie. Stále však platí pravidlo, že čím větší kdo projeví samostatnost v myšlení, čím větší tvůrčí schopnosti, tím rychleji si podpisuje nad sebou ortel. A nemusí jít o žádné velké věci. Jako příklad aktuální perzekuce můžeme uvést postup našich mocenských orgánů proti Historickému klubu. Tento klub, existující od první republiky, patří dnes pod Národní muzeum. V jeho rámci se pořádají občasně odborné historiografické přednášky. Problém spočívá v tom, že si uchovává jistou minimální autonomii, totiž že přednášky a účast na nich nepodléhají dosti důkladné manipulaci ze strany moci. Proto jsou v současné době členové

klubu, pracující ve vědeckých institucích, nuceni podepisovat prohlášení, že nesouhlasí, aby se přednášek zúčastňovali lidé, mající vztah k Chartě 77.

Takto manipulovaná současnost nemá mít pochopitelně žádný vztah k tradici, k tradici české historiografie, k odkazu významných českých historiků, kteří často přímo ovlivňovali dějiny tohoto národa a státu. Snad ještě v žádném období českých dějin se moc nechovala tak nepřátelsky k historikům a jejich dílům, k české historii. Ve všem vládne zlom, diskontinuita, přerušování všech přirozených vazeb. Všechno, co kdy bylo o naší minulosti napsáno, všechny diskuse o pojetí a smyslu českých dějin upadly či upadají v zapomenutí. I pouhé dějiny historiografie, jaké v sedmdesátých letech napsal nedávno zesnulý historik F. Kutnar, byly na oficiálních místech přijaty s nelibostí a dnes jsou na indexu. "evycházejí žádné práce Palackého, Pekaře, Šusty, Krofty, Novotného, Chaloupeckého, Urbánka, Bartoše, Slavíka, Kalisty. Tak bychom mohli pokračovat v dlouhém seznamu těch, kdo byli "odsouzeni" k mlčení - namože řadu šesstiletí po své smrti.

Pojetí dějin

"enavazuje-li naše současná historiografie na žádnou tradici, nezamýšlí-li se nad velkými problémy českých dějin, jak to činily celé generace našich nejlepších historiků, není to pouze proto, že by pokládala dosavadní tradice za reakční a stavěla proti nim své pojetí. Současná historiografie totiž nemá v podstatě o čem přemýšlet. Dostala se svým vnitřním rozpadem do slepé uličky: nemá dnes žádnou jednoznačnou koncepci, ať již národních nebo světových dějin, žádná oficiální instituce dnes například není schopna zpracovat synteticky nějaké historické období, ať již z dvacátého století nebo středověku. Jejím základním problémem je naprostá metodologická sterilita, která jí znemožňuje jakkoli se hnout z místa. Někdo by mohl namítnout, jak je to možné, když se naše historiografie řídí marxistickou metodologií, přičemž marxismus sám je směrem výrazně historizujícím. Ano, i řada historiografických škol na Západě se přiznává k marxistické inspiraci a jsou to často školy vynikající. Naše historiografie však zřejmě pochopila marxismus jako cestu mimo dějiny, jako útek od dějin. Ještěliže tvrdošíjně setrvává u představě "historie" jako neosobní ideje, vybavené několika apriorními zákonitostmi, a stále zavírá oči před významem kultury, náboženství a především svobodné lidské dějinné subjektivity, pak opravdu nemůže nikdy pochopit dějiny jinak, než jako snůšku špatných ilustrací takové představy /retušování a falšování těchto "špatných" ilustrací se docela samozřejmě stane jejím hlavním metodologickým principem/. Dějiny bez člověka i bez Boha přirozeně nemohou mít žádný smysl - nesmíme se tedy divit, že tradiční spor o smysl českých dějin naší historiografií nic neříká. Viděl-li například Masaryk smysl českých dějin v humanismu a Pekař v náboženství, dnešní historici v Akademii vůbec nevědí, že by se na nějaký smysl dějin měli ptát.

Jak tedy vypadá pojetí českých dějin v současné historiografii? Jedním z hlavních prvků tohoto pojetí je antikřesťanský a anticírkevní postoj. Katolická církev, která měla v českých dějinách fundamentální význam až po novověk, tj. po osmnácté století je pro nynější českou historiografii jednoznačně a za všech okolností retardačním činitelem, vždy hrála potlačovatelskou roli, protože byla pouze velkým feudálem a ničím jiným. Do husitství naše historiografie nesleduje vývoj kultury, protože jejím hlavním nositelem byla církev, ale ani vývoj sociálních vztahů a mentality, protože i ty církev, resp. křesťanství výrazně formovalo. Dějiny jsou stereotypně redukovány na základní fakta z politických dějin a na vývoj ekonomiky, přičemž je jasné, že ani jedno ani druhé nelze bez náboženství a kultury pochopit. Vždyť je známo, že středověký český stát vznikl v souvislosti s přijetím křesťanství, že řada světů, uctívaných po celá staletí /sv. Václav, Vojtěch, Prokop, Jan Nepomucký/, byla centry, okolo nichž se organizoval a rozvíjel národní život politický a kulturní. Křesťanství a církev nás vždy spojovaly s dějinami Evropy. Současnou historiografií však zajímá teprve tzv. první krize feudalismu, husitská revoluce. To je také první období, kdy začíná věnovat pozornost duchovním a kulturním jevům. Ovšem v jaké podobě! Již od padesátých let bylo

vynaloženo mnoho úsilí, najít v husitství něco, co v něm nikdy nebylo, co by však vyhovovalo ideologickým schémátům; prvky raného kapitalismu či projevy nějaké kulturotvorné energie národa, údajný český demokraticismus atd. V pojetí husitství se koncentrovaným způsobem projevují všechny iluze a omyly naší historiografie.

Dalším obdobím, kterému je věnována opět pozornost, je šestnácté a sedmnácté století, protože zde se odehrával zápas určité části Čech a Moravy s Habsburky. Habsburkové jsou dalším strašidlem české historiografie. Vždy negativní, vždy reakční. V soudobé oficiální historiografii nemáme jedinou seriózní práci o této dynastii českých králů a jediné pravdivé a objektivní divější zhodnocení jejich významu pro naše a evropské dějiny. Odtud také naprosté mlčení o české šlechtě a její dějinné úloze. Konflikt s Habsburky v šestnáctém a sedmnáctém století je zpracován na rovině politických událostí a ekonomického vývoje, zcela však chybí analýza náboženských a národnostních poměrů. Zde vládou domněnas neuvěřitelné mýty. Třicetiletou válkou jakoby pro naši historiografii skončily české dějiny. O sedmnáctém a osmnáctém století nemáme jedinou syntetickou práci, první knihy se objevují až o devatenáctém století, přesněji o jeho druhé polovině. Jen o sociálních, kulturních a vědeckých poměrech této doby existuje několik poměrně zasvěcených prací. Dluh historiografie vůči dalším obdobím českých dějin nebudeme ani rozebírat, protože vznik první republiky na tom není lépe než baroko a o odboji za 2. světové války bylo v posledních desetiletích vymyšleno tolik legend, bezostyšně glorifikujících stoupence budoucí moci a stejně bezostyšně difamujících její odpůrce, přičemž ti přechivší obyčejně prodělali několikeré přeřazení z jedné kategorie do druhé, až člověk žasně nad pestrostí a přízrakovitou pohotovostí národní fantazie. Se seriózní historiografií to však má opravdu málo společného.

V podstatě je možné konstatovat, že o politických dějinách tohoto státu od r. 1918 až po dnešek nebylo napsáno nic pravdivého, respektive, že o klíčových událostech se nesmí psát vůbec. Jak jsme již uvedli, nejsou k tomuto období k dispozici archívy, není možné si volně vypůjčit knihy nebo časopisy. Důvod spočívá v tom, že tato nedávná minulost leží, jak bychom řekli, v zájmové sféře jedné politické strany. Vůbec celý stav současné české historiografie svědčí jasně o tom, že v budoucnu se již nikdy nesmí připustit, aby veřejné instituce, jakými jsou například historické vědecké instituce, jež by měly patřit celému národu, byly používány ku prospěchu jedné filozofie, jednoho politického názoru. Naše historiografie prokázala, že právě pod touto vlajkou se stala národu naprosto nepotřebnou a zbytečnou, stala se sídlem mravního a historického nihilismu.

Katastrofičnost situace československé historiografie respektive dějinné paměti vůbec, je zřejmá, vážnost nebezpečí pro bezprostřední budoucnost našeho národního společenství může odborník i laik přehlédnout, jen z morální úřední ořádku.

Nepochybně se však najdou mnozí, kdo budou pokládat předložený rozbor za neuplný či nevyvážený, kdo budou odlišně definovat základní příčiny současné krize a navrhopvat jiné cesty k nápravě. Ztracená vážnost historiografie, ztracený poměr k dějinám, nemohou být obnoveny jinak, než poctivou konfrontací rozdílných stanovisek; vítáme proto každý vážný hlas, ať již jednotlivce či skupiny k danému problému a podle svých možností jej zveřejníme stejným způsobem.

V Praze 20.května 1984

dr. Václav Benda
mluvčí Charty 77

Jiří Ruml
mluvčí Charty 77

Jana Sternová
mluvčí Charty 77

Mluvčí Charty 77 ing. Rudolf Battěk je nadále ve vězení